

En anarkist om anarkismen

Elisée Reclus

1901

Innehåll

I.	3
II.	5
III.	6

En anarkist om anarkismen.⁽¹⁾

I.

Ordet "anarkist" har en så dålig klang för de flesta, att de vända sig bort med harm och bara förundra sig öfver, att människor kunna vara så oförskämda att de skrifu om dylikt. Inga skällsord äro hårda nog mot oss, inga öknamn för sårande. Tidningsmännen ha upptäckt, att användandet af skällsord mot anarkisterna är ett godt sätt att förvärfva sig allmänhetens sympatier. Alla tänkbara förbrytelser lägga de oss till last och folket, som är för likgiltigt att själf söka ut sanningen, vill lätt tro, att anarkism är blott ett annat namn på gudlöshet och galenskap. Vi blifva öfverhöljda med hat och skällsord. Ty det säkraste sättet för att få hängd en hund, är att gifva honom ett fult namn.

I allt detta ligger ingenting underbart.

Alla de förbannelser, hvarmed de öfverhopa oss, äro en naturlig sak, emedan vi angripa de heligaste auktoriteter och bruk; och vi höra ej till de partier, som slåss om makten. Liksom alla omdaningsmän, komma vi icke med fred utan med svärd och då förvånas vi ej öfver att vi mottagas som fiender.

Men det är icke med lätt hjärta som vi draga öfver oss så mycken ovilja, ej håller kunna vi vara nöjda med att veta att det är oförtjänt. Det skulle vara lättsinnig dumhet, om vi ej försökte att ernå mänsklighetens sympatier genom att draga fram sanningen och samvetsgrant granska våra plikter. De, som utan motstånd bli burna af den allmänna opinionen, kunna aldrig drömma om, hur vi behöfva att ge våra samveten en förnuftsgrund för den sanning som är i oss, hur vi styrka vår öfverbevisning genom att studera naturen och människoslägtet, och framförallt jämföra dessa med det ideella rättfärdighetskraf, som stegvis blifvit utarbetadt af tallösa slägtled. Alla känna detta ideal. Det finnes i moralreglerna hos alla folk, civiliserade som vilda. Hvarje religion har försökt att tillämpa det efter sina dogmer och föreskrifter - ty det är idealet af likhet i rättigheter och broderlig gemensamhet. "Vi äro alla bröder", bjuder det från den ena ändan af verlden till den andra och den princip af allmänt broderskap, som ligger i de orden, betyder full sammanslutning i inträsen och sträfvanden.

När okonstlade själar fatta detta uttryck i all sin enkelhet, följer det då ej af sig själf, att samhället måste omdanas enligt den moderna revolutionära grundsatsen: "Af en hvar efter hans förmåga, till en hvar efter hans behof." Godt, vi äro okonstlade själar och hålla fast på detta ideal af mänsklig moral. Säkert är att mycket skrot är blandadt med den rena malmen, egoismen hos den enskilde, hos familjen, kommunen, staden, landet, har gjort denna grundval mycket varierande. Men vi ha ej här att göra med de egoistiska intressenas etik, vi vilja endast sträfva efter att nå den medelpunkt, som alla idéer sträfva att nå. Denna medelpunkt är rättvisa. Om kärleken till mänskligheten ej är en tom dröm, om ej alla våra intryck, alla våra tankar äro blotta hallucinationer, måste det slås fast att under hela mänsklighetens historia har hvarje familj, hvarje folk, längtat efter rättvisa. Hela mänsklighetens ättlif är ett enda långt skri efter borgerlig rättfärdighet, som ändå ej ernåtts. Hör de ord, som gamle Hesiod yttrade för allaredan tre tusen år sedan, efter det han först gifvit svar åt dessa, som säga at striden för lifvet dömer oss till evigt straff: "Låten fiskarne, vilddjuren och fåglarne sönderslita hvarandra - *vår lag är rättvisa.*"

Men hur långt äro vi ej från den rättfärdighet, som skalden ropade på i historiens morgonljusning. Hur långt ha vi dit, då vi komma att stå öfver de vilda djuren så pass mycket, att vi ej i likhet med dem slåss om ett stycke kött. Det är lögn vi säga, om vi påstå att vi äro civiliserade. Det ligger i öppen dag, hur mycket detta samhälle med sina lagar, sina seder, kommer till korta för det ideal af rättvisa, som tänkarne lärt om och som folket önskar. Att vi förkunna sanningar, som förut existera i folkmedvetandet, gör att vi bli kallade deklamatorer och utskrikare, men så länge sanningen ej beaktas, är det då ej vår plikt att predika den i tid och otid? En ärlig man har plikt mot sig själf att afslöja detta fruktansvärda barbari, som försiggår i djupet på det samhälle, som utantill synes så väl organiseradt. Tag t. ex. våra stora städer, civilisationens säten, fyllda med rika och med magasin, hvilkas varulager ha värden på milliarder - der fins det nog och mer än nog af mat och kläder åt alla de millioner, som

⁽¹⁾ I dessa anarkistföreljelsearnas dagar kan det med all säkerhet intressera våra läsare att taga kännedom om hvad anarkisterna verkligen vilja. Vi börja därför i dag införandet af en artikel af Elisée Reclus, den berömde geografen, som bekant en af anarkismens mest framstående förkämpar.

fylla gatorna. Och likväl finnes det människor i hundratusental som med hungriga och längtande blickar se på alla desas rikedomar. Sida om sida med onämnbart lyx tär armodet nationernas lifskraft. Och blott då och då höra de lycklige, som roffat till sig skatterna och guldet, det undertryckta stönandet, det bittra skriet, som beständigt ljuder från samhällets djup. Under den rika, glänsande staden gifves det en annan, hvars innevånare få till sin näring de bortkastade, ruttna afskräderna, till kläder de smutsbetäckta lumporna och till bostäder de stinkande pesthålorna. Dessa förkastade, ha de hopp om tröst? Nej, allt är dem beröfvadt. Det finnes tusenden af dessa eländiga, hvilka i en stinkande, förpestad atmosfär lefva och dö, ja ofta ej en gång få skåda solens ljus. Hvad gagnar det dessa utstötta, dessa mänsklighetens utskott, där de, brinnande af feber på sitt läger längta efter en bit bröd, att kristendomens heliga bok gör himlen vidare för *dem* än för de rike? Att upprepa för dessa eländiga löften om lycka, är det mest skärande hån. Ser det ej ut som om man vändt upp och ned på Kristi ord, att "gudsriket" blifvit gifvet åt de rike i *denna* världen - en värld där andlig och lekamlig makt skattas som det bästa och där religionen för lika säkert till jordisk makt som till himmelsk salighet.

När äregirigheten finner det vara lönande att vara from och hycklaren gör sig gudfruktig för att förtjäna pengar därpå, är det då underbart att den stora hären af hopplösa vänder ryggen till kyrkan. Tag de miste, då de trots de officiella inbjudningarna tänka, att de ej alltid äro välkomna i "guds hus." Visserligen: ingen *mur* stänger ingången, men det finnes något större än en mur, som håller tillbaka: det berg af hat och vedervilja, som hopar sig mellan de utvalda och de arflöse.

Likväl är det första ord, som prästen säger från predikstolen: "mina bröder!" ett ord som en tom fras. Men ändå har detta ord ej mist all sin klang, det är starkt nog att såra dessa arma, såvida armodet ej gjort dem helt och hållet idiotiska. Intrycket från barndomen jäser i mitt minne. Då jag första gången hörde allvarsam och ifrig röst bedja "Fader vår" om att gifva oss "vårt dagliga bröd", så trodde jag att till följd af denna bön skulle mat bli nedsänd från himmelen till alla bord på jorden. Jag trodde att detta ord, millioner och milliarder upprepade, voro ett rop af mänskligt broderskap och att alla tänkte på alla, när de bådo dem. Men jag bedrog mig. För en och annan är det kanske uppriktigt, för den största delen ett tomt återljud, en vindfläkt, en själlös lex.

Men öfverheten talar ej till de fattige om broderskap, den vill ej såra människor med sådant bittert hån. Om man skulle betrakta öfverheten såsom ett guds sändebud, så skulle man bedja till öfverheten som till en far. Men nu är det ytterst få regeringar som göra anspråk på att regera med "guds nåde". De hålla sig ej längre ansvariga för det allmänna välståndet. De lofva hellre att styra väl och särskildt att döma rättvist samt att väl ordna pänningaffärerna.

Låt oss se hur de hålla detta.

Den som vill studera politiken måste sanna Axel Oxenstjernas, den svenske statsmannens, ord: "Gå bort, min son, och se, med hur liten visdom världen styres med." Det är känt för alla, att makten antingen den är monarkisk, aristokratisk eller demokratisk, antingen den är grundad på svärdets rätt, på arf eller val, så blir den handhafd på personer, hvarken bättre eller sämre än folk i allmänhet. Men den ställning de intaga medför frestelser till det onda. De som sitta öfver andra lära sig snart att se ned på hopen och de sluta med att anse sig själfva för högre väsen.

Och med all den amkt regeringen har öfver hela det stora statsmaskineriet - öfver embetsmän, soldater, polis etc. - så skall hvarje fel, hvarje förbrytelse, växa större och större, ju högre det kommer. Det är sannt: ett dåligt infall af en herskare, ett snedt ögonkast, ett tvetydigt ord, kan störta folkslag i krig med hvarandra och störta hela människosläktet i elände.

Det ligger en sanning i sagan om träden, som ville ha en konung. De fredliga träden och de starka, de träd, som älska arbete och de som för sin godhet välsignas af människorna, oljeträdet, som gifver oss olja, fikonsträdet, som gifver goda frukter, vinrankan som lemna vin, "gudars och människors fröjd", alla dessa nekade att styrka. Men björnbärsbusken åtog sig höfdingeskapet och af denna skadliga buske har kommit en brand, som tär sedern på Libanon.

Men de som ha makten, antingen den nu är till med "gudomlig" rätt eller vanligt val, med det härliga syftet att häfda rätten, kan man hålla dem för mindre felande än andra? Kan man säga att domrarna handla mot alla enligt det ideella kraf på rättvisa, som folket eger?

Ha de samma rätt att bjuda åt konungasonen som åt tiggareungen? Att de tro sig själfva vara rättvisa, kan vara rimligt nog. Men domrarna kunna lika litet som annat folk lösa sig från sin omgifning. Deres meningar om rätt

och orätt böja sig visserligen delvis för tidsandan, men de böja sig ännu mer för öfverklassens fördomar. Huru ärliga de än äro, kunna de icke lätt glömma, att de höra till maktringen. Därtill äro de bundna af det, som deras föregångare ha gjort.

Och huru mycken orätt skall man ej finna, när man granskar de domar, som äro afkunnade. Hur många skamlösa knep ha ej blifvit använda mot de fattige?

Likväl har lagen, liksom religionen, mycket litet att säga i detta samhälle. Hon blir sällan använd för att utjämna förhållandena mellan rik och fattig, mellan de starke och de svage. Dessa förhållanden ha sin uppkomst i ekonomiska lagar och olikhet i lifsvilkor.

II.

Laissez faire! Låt det sköta sig själf! ropa domrarna på valplatsen. Vägen är öppen! Och trots att marken är betäckt med lik, trots att segervinnaren trampar på den öfvervunne, trots att monopoler hjälpa några få att göra den stora hopen till slafvar, ropa de: Låt det sköta sig själf! Det är "fri konkurrens" det! Det är på grundval af denna ordning en uppkomling med pengar kan vinna stora landsträckor och utarma dem som odla hans jord, så att de måste lefva som djur. Det är på detta sätt en handelsman t. ex., hvilken är mer slug än intelligent, eller med större lycka än andra, kan klifva upp till att vara herre öfver en här af arbetare, som ofta lida nöd för att skaffa honom profit. Den "fria konkurrensen" drifver handelsmännen till att förfalska mat och dryck, sälja skämd föda som fullgod och på ett sådant sätt förgifta "sina bröder i Kristo." Låt de härskande säga hvad de vilja, slafveriet råder ändå i alla land. Största delen af folket, som har att välja mellan att svälta ihjäl och ett uppslitande arbete för att kunna uppehålla lifvet, är nödsakad att taga det sista. Och vilja vi särskildt se på samhället, så måste vi tillstå, att nu som under den barbariska vilda tiden är det mordet, som gör slut på flästa lif. Det går endast för sig i större tysthet och på tusen svekfullt uttänkta sätt. Vi låta siffror tala. Genomsnittsantalet af döda bland s. k. välbärgadt folk är 1 på 60. Nu uppgår folkmängden i Europa till omkring 300 millioner. Följaktligen skulle endast 5 millioner dö årligen. Men här dö 15 millioner! Hvad ha vi gjort med dessa 10 millioner, som dö i förtid? Är det sannt att vi ha plikter, den ene mot den andre, äro vi ej då ansvariga för slafveriet, kölden svälten och allt det elände som dömer dessa vanlottade till en hastig död? Kains barn, hvar hafven I gjort af edra bröder? Och med hvilka medel vill man bota den samhällskräfta, som tär vår lifsmärg? Kan barmhärtighet hjälpa mot så mycket ondt, hvilket mycket godt folk och egoisterna högt ropande påstå? Visserligen finnas många som tyckas lefva endast för att göra godt. Bland de barnlösa kvinnor, hvilka äro nödsakade att kasta sin kärlek på sina medmänniskor, gifves det många beundransvärda väsen, som göra allt för att trösta de bedröfvade, vårda de sjuka och råda de värnlösa barnen. Vi kunna ej annat än blifva rörda öfver en sådan omsorg om olyckliga medmänniskor. Men hvilket ekonomiskt värde finnes det i dessa välmenta råd? Hvad vill ett års barmhärtighetsverk säga mot det som pänningschackrarna genom spekulation kunna snyta sig till på en dag? Medan en af dessa barmhärtighetssystrar skänka en kopp kaffe till en olycklig eller lämna ett mål mat åt en sjuk, kan hennes fader eller broder på ett ögonblick genom en spekulation göra tusenden af arbetare arbetslösa. Och hur bra en dylik välgörenhet än är, så är den i regel orättvis. Kommer det ej mer an på de religiösa eller politiska sympatierna hos den som gifver än behovet hos mottagaren? Men äfven om hjälpen kom till den, som behöfde den bäst, skulle det likväl uppstå olikhet mellan gifvaren och mottagaren. Den förste gläder sig öfver att ha gjort en god gärning, medan den andre nöjer sig med att bedja om bröd, då han kan fordra arbete som sin rätt. På så sätt skapas tiggeriet med sina lögnar, sina uppfinningar och sitt hjärttestormande hyckleri. Huru mycket bättre är det ej då i de barbariska landen, där den hungrige sätter sig till bords med dem som äta och går sin väg när han är mätt, lika stolt som hade han betalt för sig och utan att pinas af tacksamhet för välgörenhet! Men barmhärtighet aflar förmynderskap - dåliga frukter af ett eländigt system. Men det är det enda, som kapitalistsamhället har att bjuda oss.

Här kan man se, att de, som ha åtagit sig att styra alla, och som följaktligen tagit på sig ansvaret för alla, hafva gjort moralisk bankrutt. Men där herrarna ha kommit till korta, där kunna måhända fria män och kvinnor reda sig. Men om herraväldet har gjort fallit, så behöfva vi ej att hjälpa det på fötter igen, tvärtom. Det visar oss faran i att anförtro åt andra vår egen rätt, och det gör oss allt mer hågade att själfva taga hand om våra egna

angelägenheter. Vi höra ej till dem, som det härskande samhällets hyckleri, orättvisa och elände stulit lifsglädjen ifrån, så att vi fråga om detta lifvet är värdt att lefva. För oss synes lifvet värdt att lefva. Vi ha nog att lefva för. Vi ha att nå ett önskemål, ett ideal, som sprungit fram ur vårt djupaste hjärta. Vi sträfva att komma närmare den jämlikhet, som i århundraden harsväfvat som en himmelsk dröm för det nedtryckta folket. Det lilla en och hvar af oss kan uträtta ger oss full belöning för farorna i kampen. Under sådana omständigheter är lifvet skönt och godt, äfven om det är fullt med offer och umbäranden, äfven om "ärans förlust" eller t. o. m. en förtidig död skulle bli följd af våra sträfvanden.

Det första villkoret för jämlikhet är att alla ha mat, utan den äro alla andra framsteg blott ett hån. Att tala om plikt och försakelse eller ädel dygd för den hungrige är lågt, är feghet. Den rike mannen har ingen rätt att predika moral för den vid hans dörr stående fattige Lazarus. Om det vore sannt, att de civiliserade länderna ej kunna producera nog mat åt alla, kunde det sägas, att födoämnen skulle sparas åt de starke, och att de svage skulle låta sig nöja med smulorna. I en familj, där kärlek råder, är det inte ställt på ett sådant sätt. Tvärtom: de svage och de sjuke få i fullt mått. Men det är klart, att svälten kan drifva den starke till att göra sig till herre öfver makten. Men äro våra samhällen verkligen i sådan nöd? Nej! Hvad värde Malthus lära än kan få i framtiden, så är det en ohygglig sanning, att det som blir frambringadt i Europa och Amerika, är mer än nog till folkens uppehälle. Äfven om missväxtår kom uppå; skulle det vara nog att öppna magasinerna för att skaffa föda åt alla de behöfvande. Och likväl finnes det människor som dö af hunger. Likväl finnes det föräldrar, som döda sina barn, därför att de ej ha någon mat att stoppa i de små skrikande munnarne.

Många kunna kanske vända sina ögon bort från detta, men vi anarkister se saken midt i ansiktet för att finna orsaken. Och orsaken är, att jorden och arbetsmedlen höra några få till, medan jorden och arbetsmedlen borde tillhöra alla. Vi anarkister äro ej de enda som se detta. Ropet om "jordens nationalisering" ljuder så högt, att alla de som vilja höra det, måste höra. Tankarne spridas fort. Privatäganderätten har sett sina flästa dagar; den gamla romerska lagen är nog icke det samma som evig rättfärdighet. Det är säkert lönlöst att hoppas att jordens ägare skola lämna henne godvilligt ifrån sig. Men när folkmeningen är fullmogen, då skall den enskilde fåfängt sätta sig däremot, yxan skall bli satt i trädens rot. Uppodladt land skall vara allmän egendom. Men i stället för att detta skall plöjas och sås af okunnigt folk, skall vetenskapen vägleda oss om rätta valet af klimat, rätta odlingsmetoden, gödsling och maskinkraft. Jordbruket skall kunna skötas lika väl som mekaniska verkstäder och kemiska arbeten. Men arbetaren skall ej mista frukterna af sitt arbete.

III.

Och när vi så ha fått bröd åt alla, vilja vi kräfva mera - kräfva samma rättigheter för alla. Detta skall nog snart gå för sig. Den man, som icke behöfver att krypa för andra, som tack för undfången barmhärtighet, han är jämlike. Jämlikhet i lefnadsvilkor står på intet sätt i strid mot den ändlösa olikheten i människonaturen. Och vi anse det vara nödvändigt att alla uppnå lika vilkor, hvilka äro den enda grundvalen för en moralisk utveckling. En människa kan endast vara moralisk, när hon är sin egen herre. Så snart hon får känsla af det rätta och goda vaktar hon öfver sig själf och söker i sitt samvete finna grunden för hvad hon gör, utan att rädas för straff eller se efter lön. Och hon skall styrkas i sin vilja genom att se hur andra gå efter samma rättesnöre. En högre moral skall bli skapad, en moral som alla kunna följa. Men så snart maktspråk vill upptaga det personliga samvetets plats, då är det slut på moralen. Såsom aposteln sade: "Lagen gör synden större". Det goda skulle aflas fram genom den frivilliga personlighetens impuls. Men lagarne amma upp det onda genom sina förbud och trakasserier. Man måste förakta lagar, som man ej själf har stiftat och försvara sin personliga rätt, som är rätte nför andra. Det skiljes ofta mellan rätt och plikt. Det är en tom fras; det finnes ingen skilnad. Den som håller på sin egen rätt, gör på samma gång sin plikt mot andra. Företrädesrätt, ej rätt, är i strid mot plikten. Förutom det att vara sin egen herre, för en sund moral med sig kärlek till hvarandra inbördes. Det är en följd af jämlikheten. De äro sanna de orden: "Den okunnige är icke vän med den vise och den man som har en kärna, är icke vän med den som ingen har. Vänskap är dotter till likheten, hon är aldrig född af olikhet." Det finnes visserligen personer med stora tankar och rik medkänsla och så stark viljakraft, att de kunna vinna massan.

Men om sympatierna för dessa komma af annat än frändskap i tanke- och hjärtelag, skola de snart urarta till fanatism eller kryperi.

Mellan den som kommenderar och den som lyder och hvilken sjunker djupare för hvarje dag, är vänskap omöjlig. Det kan aldrig bli broderskap mellan herre och tjänare. Dygderna bli då omvända. Den broderliga öppenheten blir ondskefullhet och oafhängigheten blir en förbrytelse. Låtom oss döma efter oss själfva. Vi känna oss icke lyckliga hvarken bland dem som stå öfver oss eller bland dem som stå under oss. Vi känna oss bäst bland jämlingar. Det är därför så många likställda män och kvinnor slå sig samman i fasta lag och lefva som i en värld för sig själfva, där de äro kvitt hyckleriet med öfver- och underordnade. I Amerika finnas många af detta slags lag. Men de äro mer eller mindre styrda med makt, därför bära de döden i sig från början. Men äfven om de voro fullkomliga, om man i dem kunde njuta den högsta sällhet som jorden kan bjuda, så vore det likväl afstängning. Det vore att resa en mur mellan sig själf och sina medmänniskor. De bästa skulle spränga muren för att kasta sig i striden för andra.

Vi anarkister vilja ej skilja oss från världen för att bygga en kyrka åt oss själfva. Här är valplatsen och vi vilja stå färdiga att hjälpa, där hjälp behöfves. Vi hysa inga öfverdrifna förhoppningar, men vi veta, att vårt arbete icke är förgäfvat. Många okunniga, som nu håna oss, skola sluta med att sälla sig till vår sak. För hvar och en af dem, som ha med till att gå med oss, finnes det hundratal, som icke våga men som lyssna till oss och gömma hvart ord i sitt hjärta. De vet att vi strida för de fattige, de arflöse, de lidande. Vi vilja hjälpa dem till att vinna jorden, nå sin personliga rätt, få tro på framtiden. Och är det då ej naturligt, att de vilja uppmuntra oss med sina vinkar, äfven om de själfva ej våga sig med? I oroliga tider, när järnhanden måste släppa sitt tag, och härskarne måste segna under tyngden af sin egen makt, när "pöbeln", "de råbarkade", ett ögonblick bli befriade från trycket ofvanifrån, på hvilken sida kommer mängden då att ställa sig? Månne ej flertalet då skall strömma till våra leder? Ifall våra motståndare voro säkra på att anarkismen bara är en dröm hos några få, hvarför ha de då ett så stort besvär att svärta ned oss.

Den kommande tidens stora verk väntar att blifva utfördt och för att detta skall kunna ske måste alla medel tillgripas. Oaktadt våra sträfvandens mål är att lefva utan styrelse, utan auktoritet och utan lag, äro vi likväl vid många tillfällen nödsakade att böja oss för dem. Men vi skola vara på vår vakt och veta att göra hvad vi hålla för vår plikt. Aldrig skola vi styrka öfverheten genom böneskrifter eller insändandet af resolutioner, hvori vi begära något af densamma, ej håller någonsin sanktionera lagarne genom att kräfva rätt genom domstolarne, ej håller vid val vara med att rösta, ty det är endast att skaffa sig förmyndare. Det skall blifva lätt för oss att ej taga mot någonting af makten, att ej kalla någon herre, och ej håller låta oss själfva bli kallade herrar, utan hålla oss bland de enkla och likafullt hålla på jämlikheten mellan jämlingar. Låt våra vänner döma oss efter våra handlingar och låt dem af oss, som förgå sig, gärna bli utstötta ur laget.

Det finnes många rättänkande människor, som se på våra sträfvanden med glädje och skulle vilja hjälpa oss, men ändå hålla sig borta, emedan de frukta för det våld, som alltid följer med revolutionen. Och likväl, om dessa ville noga granska vårt nuvarande samhälle, så skulle de komma under fund med, att vi just nu lefva i en tid af råhet och våld. Detta utan att nämna kriget. Det kan ej nekas, att det existerande samhällets följder äro mord, sjukdom och död? Med rå makt och våld hålles denna ordning uppe. Och likväl märker man ej allt det som händer hvarje dag och hvarje timme. Vi se på det som på de växlande årstiderna. Det tyckes vara gudlöst att resa sig mot den ring af makt och förtryck, som tiden har fört med sig. Men vi ämna ej införa olycka eller oordning i stället för lycka och fred. Vårt enda mål är att göra slut på den ändlösa rad af orättvisor, som folk tills dato kallat "civilisationsframsteg". Men på den andra sidan sedt måste våld vändas mot våld, om man skall komma bort från eländet. Äfven om våldsåtgärder tyda på en svag moralisk utveckling, så kunna de icke undgås, då man och man emellan ej råder full jämlikhet. Den första formen för rättvisa var att sätta hårdt mot hårdt. Öga för öga, tand för tand! Hade en man dräpts måste en annan dö i stället. Detta var den råa rättvisan. I vårt civiliserade samhälle är det förbjudet att tyda lagarne på det sättet. Öfverheten har, såsom fullmäktig, tagit på sig domaremakten, en slags hämdinrättning, som ser en smula rimligare ut än det gamla själfhämndssättet. Det är på det sättet som den enskilde har gjor tafkall på sin enskilda hämdrätt. Men blir han dragen vid näsan af sina fullmäktige, märker han, att de förråda hans sak och göra gemensam sak med förtryckarne, att domaremakten gör orätten större; med ett ord, om största delen af folket lider orättvisa och icke ser sig någon annan utväg,

är det då ej självklart, att folket skall hämnas och fara fram utan måtta? Är detta annat än en naturlig följd af lagen om slag och återslag? Svaret på förtryck har alltid varit våld.

Men om onda utbrott af personligt hat alltid har följt med stora mänskliga omstörtningar, så är det icke till dessa dåliga böjelser man vänder sig, när man önskar att väcka goda dygder, hänförelse, själfuppoftning och högsinne. Ifall omstörtningarne ej ledde till något annat än att få hämd öfver tyrannerna, att löna ondt med ondt, så skulle omskiftningen bara vara för syns skull. Hvad gagnar detta den, som älskar mildhet och önskar godt öfver alla människor; hvad gagnar det att slafven blir herre och herren tjänare, att riket byter hand, att pängarne komma från en ficka till en annan? Det är icke de rika och mäktiga vi vilja störta; vi vilja störta den samhällsordning, som har aflat fram dessa rika och mäktiga. Det är *orsakerna* som måste bort och till detta stora verk måste vi spara all vår kraft. "Hämnden tillhör gudarne", sade de gamle. Godt, vi vilja icke taga hämd. Ty vi veta, att skulle en hvar hämnas sig själf, så skulle vi sjunka lika djupt som våra förtryckare. Det revolutionära ropet: "För vår frihet och för din!" får icke vara ett tomt ord.

Folket har alla tider känt detta och efter hvarje seger har ädelmodet hos segervinnaren utplånat det värsta hatet. Alltid är det så, att i allvarliga folkrörelser för en idé skall hoppet om en bättre tid och känslan af ett högre värde fylla själen med höga och rena tankar. Så snart polisen är borta och folket är herre på gatan, då växlar moralen med detsamma; en hvar känner sig ansvarig. Ja t. o. m. förhårdade brottslingar upphöra med utöfvandet af sina dåd, ty de känna liksom något stort strömma genom sina ådror. Ack, om revolutionsmänniskorna ville formulera ett fast kraf, en väluttänkt samhällskepnad i stället för att lyda en svag tanke som de alltid ha gjort - om de hade tänkt att grundlägga ett nytt samhälle där alla kunde vara vissa om att få mat och arbete och utveckla sig fritt, då kunde de utan fara öppna alla fängelseportar på vid gafvel och ropa till de olyckliga: "Gån bröder och synda icke härefter".

Man måste alltid vända sig till det bästa hos människan när man vill göra ett stort verk. En general slåss för en dålig sak genom att lofva soldaterna byte. Men en bra karl, som vill det goda, han sätter mod i sina soldater genom sitt eget föredöme i själuppoftning. För honom är det nog att vara trogen mot en tanke, liksom det säges i det danska ordspråket: "Mands vilje er Mands paradis."

Hvad gör det att han blir kallad en drömmare. Äfven om hans företag bara var en dröm och ett hugskott, så vet han icke något skönare och bättre än att göra det som rätt och godt är; i jämförelse med detta äro alla hjältebragder för honom endast som förbiskymtande skuggor.

Men vårt ideal är ingen dröm. Det har den allmänna opinionen väl reda på, ty det finnes intet spörsmål som mer dryftats än den sociala omstörtningstanken. Stora händelser liksom kasta sina skuggor framför sig. Bland tänkande människor är det nästan hvar och en, som utan att vara socialist eller anarkist, gjort upp sin mening om en eller annan ändring af våra ekonomiska förhållanden. Till och med den politiske talaren, som förnekar att det finnes någon social fråga, visar det motsatta genom den mängd af förslag han lägger fram. Och de som vilja föra oss tillbaka till medelåldern, äro ej äfven de omstörtningmän? De inbilla sig att i en gammal tid, som blir omformad efter nya tankar, ha de funnit de rätta villkoren för rättvisa i samhället, hoppas ett uppvaknande af broderskapskänslan under dessa villkor. Alla vänta sig en omdaning i världen; alla fråga de sig själfva, somliga med fruktan och andra med bäfvan, hvad morgondagen skall föra i sitt sköte. Den kan inte komma tomhänd. Detta århundrade, som har varit vittne till så många stora uppfinningar på vetenskapens och industriens område, får ej sluta utan att ha gifvit oss ännu större vinster. De industriella framstegen, som genom en elektrisk stöt låter samma tankar meddelas till alla land, ha ej lyckats att det ringaste förändra den gamla samhällsmoralen, som på så många sätt är ett utslag af hat och hämd folken emellan.

Världen måste förändras om det skall bli jämvikt. Efter allt hatet längta vi åter efter att älska hvarandra och af denna anledning hata vi privategendomen och förakta lagen.

Det Anarkistiska Biblioteket

Elisée Reclus
En anarkist om anarkismen
1901

Tidningen Brand #10,#11,#12 1901

sv.anarchistlibraries.net